

Elmer István (1970/B) Fellapozott évtizedek

Sokáig úgy olvastam-értelmeztem a címet: aki büszke az iskolájára. Hiszen ez lenne helyénvaló. Arra az iskolára – és kollégiumra – emlékezni, jó szívvel, jó lélekkel, ahol fejlődésem legfontosabb éveit töltöttem, ahol *László Vid* atya megjegyzése megütötte a kamasz fiú elméjét. Valamilyen oknál fogva az osztály nemigen készült fizikaórára – talán a nagyok érettségiztek, mi meg szabadnapot kaptunk, focizás a szigeten –, s amikor már a második gyerek bukott némaságba feleléskor, Vid atya a maga öblös-szelíd hangján azt mondta: „*Nem az a baj, fiúk, hogy nem készültetek mára. Nagyobb baj, hogy nem tudtok bánni az idővel. Ha valami értékeset akartok alkotni az életben, ha valami új gondolatot kiművelni magatokban, legfőljebb harmincéves korig tehetitek meg. Utána az ember már csak korábbi gondolatait interpretálja.*” Így hangzott el a mély tananyag, s ahogyan kocogott velem az idő, erősödött-igazolódott ez a „fizikai” ismeret. Nos, ilyen volt az iskola. Életet (is) tanultunk az ezerkilencszázhatvanas évek Magyarországanak igencsak sajátos légkörében – amely világot a következő nemzedékek már nemigen érthetnek. Felejtetni kell a múltat, jól van ez így, csakhogy – nem szabad elfelejteni.

Szívesen írnék itt is arról a négy esztendőről. Még most is magánál tart közelmúltban befejezett, megjelenésre váró írásom, műfaja szerint regény, amelyben hamisítatlanul felismerhető a Franka, ám mégsem kulcsregény; megtörtént valóságmozzanatok, ám mégsem dokumentumszerű rögzítése elmúlt életünknek. *Somogyi József*, a kiváló szobrász ló-alkotását kritizálta valaki, az állat anatómiai arányait kérve számon, mire Somogyi mester így szólt, a maga tájnyelvén ejtve az állat nevét: „*Nem lú ez, hanem szobor!*” Ennyit a regény (a művészet) és a valóság viszonyáról. Egyébként meg: minden nemzedéknek meg kell írnia a maga iskolaregényét.

1970 nyara: vége, persze, hogy örültünk az érettséginek. A kollégium szigorú rendje után ki a szabadságba! Nos, a szabadság mindjárt hatalmas bodicsekkkel fogadott. Természetesnek tűnt, hogy az ember szerez valamilyen diplomát, aztán majd eldönti, mihez kezd az életben. (Én legalábbis így voltam ezzel.) *Bergson*t, *Teilhard de Chardin*t olvastam, a kötetek ott szorongtak felhajtható padom mélyén, sőt *Kant*nak is odaharaptam – bele is vásott a fogam. Nem értettem őket, nemigen, valami azért fel-felpisláskolt bennem az olvasottakból. S hogy töprengéseim során „megfejtetem a világot” (mert mi más lenne az ember dolga), ebbéli lelkesedésemből *Gottfrid* atya hűtött le finoman kedves szavaival, amikor beállítottam hozzá, feldúlt-rátalálós hevületemmel: „*Fiam, ez a panteizmus.*” És egy egész délutánt szánt rám, hogy dadogva-kereső elmémet nyitogassa. Majd később is megkérdezte: „*Nos, hol tartasz? Amikor úgy gondolsz, gyere csak bátran!*”

Amit az egzisztencializmusról tudni kell, *Vendel* atyától tanultam meg egy decemberi napon. Bekopogtam hozzá, adventi műsor összeállításához kértem segítséget – már öreg este volt, de ő még térdre ereszkedve előbányászott egy könyvet polca aljáról: „*Ezt ismerned kell! Ebben azt írja a szerző...*” – és fordította azonnal franciából. Folytassam? A szerda esti „kisklub” *Teodóz* atyánál, s vittük, izgatottan-várakozva írás-próbálkozásainkat... S amely kisklubból olyan nagyszerű író került ki, mint *Kipke Tamás*. S a korán elhunyt, költői fölívelésben lévő *Fodor László*...

A bölcsészkarra nem vettem fel. Levél érkezett július végén, kisalakú, rövid mondat: elutasítva. A nagy boríték jelentette a bejutást. Szeptember elején elkeseredve (mit tagadjam, elkeseredve) kóvályogtam éppen a Széchenyi téren (mi lesz velem, szeptember, kezdődik az iskolaév – csakhogy nekem nem), összetalálkoztam az egyik atyával, mintha keresett volna, úgy lépett hozzám, s mondta összeszorított, mégis keménységet kérő hangon: „*Valaki üzent neked, jó emberem, ne jelentkezz újra, humán szakra nem vehetnek fel!*” Küszködve kamasz-érzelmi-könnyeimmal feszített az igazságtalanság érzése: pedig én készültem!

Ötször-tízszer átlapoztam a felvételi tájékoztató könyvet, hátha találok valami eldugott helyet, ahová beosonhatok érdeklődésemmel, s nem tűnök fel „azoknak”. A világ képlete – a pillanatnyi történelmi-politikai világa – egyszerű volt: ott vannak ők, fönt, ránk terpeszkedve, a hatalmasok, és itt vagyunk lent mi. Összenyomorodva. Akkor dühös voltam nagyanyámra. Láttam tétlen elkeseredésemet, leült a zongorához (a háború után ritkábban fordult ez elő), játszott valamit (talán Chopint), s azt mondta: „*Mire felnősz, ezek talán már nem is lesznek.*”

De én ott, akkor akartam az időt megzabolázni, hogy úgy és azonnal legyen, ahogyan szeretném. Az ifjúkor rúgtató türelmetlenségével.

Gyógypedagógiai főiskola: pszichológiai, részben biológiai-orvosi tárgyak. Rátaláltam. Nem jutottam be. Már az is feltűnt, hogy a végére négyen-öten maradtunk a szóbeli felvételin. Ebédszünet, közölték. Majd új bizottság fogadta a maradékot. Várakozás közben szólítottuk-kérdezhettük egymást: kiderült, valamennyien egyházi gimnáziumból jöttünk. (A „kommunist-kegy” meghagyta nyolc valamelyikéből.)

A bizottság elnöke a főiskola párttitkára. Szájában cigaretta lógott, előtte kristály hamutartó. Vártam a tantárgyi kérdéseket, ehelyett a cigaretta-elvtárs az arcomba pökte: „*Mi végett vagyunk a világon...?*” (Ugye, ez a kis katekizmus első kérdése...) Majd így folytatta (pontos idézet): „*Krisztus, aki olyan buta ember volt, hogyan hiheti annak a tanait?*”

Cinikus lettem? Vágás volt ez belém. Lázadtam, a magam pillanat-diktálta cinizmusával, pökhendi hangon: „*Én a butaságot Lenin és más uraknál inkább látom.*” Arra vártam, hogy fölemeli a hamutartót (súlyos, nehéz darab volt).

Felnőtt, közepsúlyos értelmi fogyatékosok között éltem több mint két és fél évig. Szociális gondozójuk lettem. Nappal és éjszakai ügyeletben. Nehéz volt tizenkilenc évesen? Úgyesen lefogni-megtartani, amikor a felnőtt testeket maga alá gyötörte az epilepsziás nagyroham. Ott tanultam meg, bármi különbség lehet az emberek között, a boldogságra mégis egyként képesek. Látom az arcukat, az értelem gátolt, de a mosoly, azok a szemek – nekik is voltak boldog perceik, talán több is, mint némely úgynevezett épnék. Kipke Tamás egyik nagyszerű versének sora kívánczok ide: „*ki így, ki úgy építője a tökéletességnek*”.

Nem vettek fel soha. Hivatalosan nem. Pedig az egyik szaktárgyi vizsgáztató ismerősön keresztül megsúgta: tanulmányi téren maximálisan megfeleltam. Erre szegény anyám elkeseredésében bement, a főigazgató-helyettesnek elsírta-panaszolta az ő anyai szomorúságát, mire az elővette a jelentkezési lapomat, s anyám elé tolta: előbb bizonyítson a gyerek! Átlósan egy vörös csík, hatalmas betűkkel: klerikális beállítottságú, antimarxista. Erre mondta drága nagyanyám odahaza (ekkor nem a zongora mellett ült, hanem éppen tésztát sütött): „*Ez elég szép dicséret a részükről.*”

A harmadik évben szólt valaki, kezdjek el járni az előadásokra, mintha... lássanak. Majd december elején újabb „súgás”: közeledik a vizsgaidőszak, kérjem az indexemet a tanulmányi osztályon. S lepődjem meg, amikor nem találják... Így történt. Erre kiállítottak a nevemre egy lecke-könyvet. Boldogan ragadtam magamhoz, kuncogtam a hatalmas, hosszú folyosón a diktatúra trehányóságán!

Második diplomaként magyar-történelem szak. Oda se vettek fel. Nyár, elkeseredés, be a minisztériumba, majd mindenki szabadságon, egy rokonszenves férfit találtam az egyik harmadik emeleti sarokszobában. Kérdésem: miért nem? Hiszen tanulmányi téren megfeleltam. Erre előkeresett egy dokumentumot: belső utasítás, nem lehet! De... van ott egy ismerőse, telefonál neki, járjak csak be, egy idő után kérjem az indexemet... Mese? A valóság olykor túlszárnyalja a mesét. A valóság-mesét folytathatnám. S ebben a „mesében” sem nosztalgia, sem hosszan hordott sértettség-fájdalom.

Tanítottam az évtizedek során: gimnázium kivételével kisegítő iskolától egyetemig mindenütt. 1983-ban hírlapírónak szegődtem. (Barátom (két évig frankás volt) járt közben ebben: „*Miért vegyük fel? Mert klerikális, antimarxista? – Nem, mert a barátom.*”)

Hét évig (még állt, bár rogyadozva a diktatúra) egy volt ciszterci szerzetesnövendék, a nagyszerű *Gerendás Ferenc* keze alatt a Hírlapkiadó Vállalatnál (a párt kiadója – más nem volt), majd huszonhat év az Új Ember katolikus hetilapnál. Megtaláltam a helyemet.

Ami pedig az írást illeti? Harminchárom kötet sorakozik nevem alatt a polcon. Egy kis hely van még ott. Az ellenállhatatlan szerelem folytatódik.